

Motion till riksdagen 2021/22:1566

av **Sultan Kayhan (S)**

För framstående forskning som tar människan till Mars behövs karriärsystem i världsklass

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskares möjlighet till tryggare anställning efter disputation och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

För att svensk forskning fortsatt ska stå stark och hitta svar på många av de gåtor som är nyckeln till utveckling behöver vi högutbildade, kompetenta och drivna forskare som vill testa sina idéer. För att rekrytera och behålla forskare på den nivån krävs goda förutsättningar och anställningsvillkor för forskare i Sverige. Vi behöver ett karriärsystem som är internationellt konkurrenskraftigt.

Forskarkarriäretredningen (SOU 2016:29) visar att det saknas en tydlig karriärstruktur i högskolan och att det är särskilt problematiskt perioden efter doktorsexamen. Forskare som tagit doktorsexamen möts av osäkra villkor och otydliga krav för att meritera sig för en tillsvidareanställning. Meriteringsanställningen används på olika sätt vid de olika lärosätena. Utredningen pekar på att otydligheten i karriärsystemet är negativ för mobilitet och jämställdhet och även för återväxten av framstående unga forskare.

Även Vetenskapsrådet visar i en rapport från 2019 att högskolesektorn har växt kraftigt. Trots att den största ökningen har varit bland yngre forskare, har meriteringsanställningarna inte alls ökat i samma utsträckning. Förutsättningarna för unga forskare har blivit mer osäkra och tillfälliga anställningar väldigt vanliga. Fler doktorerar än det finns tjänster för och som är villiga att fortsätta forska.

Konkurrensen om anställningar är väldigt hög för unga forskare och ännu mer så högre upp i den akademiska hierarkin. Konkurrensen verkar dessutom ha ökat över tid. Enligt Universitetskanslersämbetets (UKÄ) årsrapport för 2020 hade fyra procent av

dem som tog doktorsexamen 2007 blivit professorer inom tolv år, av dem som tog doktorsexamen 1997 var det 7 procent som hade blivit professorer inom tolv år. Minskningen visar enligt rapporten att konkurrensen om anställningarna som professor har ökat.

Trots den högre konkurrensen, finns sedan en tid tillbaka en tidsbegränsning som innebär att forskare får mycket kortare tid på sig att meritera sig efter avlagd doktors-examen. I syfte att skapa tydligare karriärsystem infördes meriteringstjänsten biträdande lektor, vilket i grunden är en god idé. Det behövs tydligare och tryggare villkor för forskare; därför är det bra med reformer som syftar till att stärka arbetsvillkoren. Problemet är att denna förändring infördes tillsammans med en tidsbegränsning. Det är bara möjligt att söka tjänsten som biträdande lektor inom fem år efter avlagd doktors-examen, oavsett forskningsområde.

Tidsbegränsningen har kritiserats av forskare därför att den inte reflekterar verkligheten inom forskning. Dels är det en gräns som inte alltid verkar möjlig att hålla eftersom olika forskningsprojekt tar olika lång tid och dessutom kan den högre konkurrensen göra det svårare att meritera sig inom en kortare tid. Det kan också ta många år att få vetenskapliga publiceringar, vilket är det väsentligaste kravet för att kvalificera sig till vidare anställning som forskare. Tidsbegränsningen påverkar dessutom även de som redan hade passerat fem år när tidsbegränsningen kom. Forskare som vi automatiskt förlorar.

Tittar man på internationellt jämförbara länder verkar Sverige rätt ensamt om att ha en sådan begränsning. Tidsbegränsningen riskerar också att få negativa konsekvenser för kvalitén i svensk forskning, rekrytering av forskare från utlandet och internationell konkurrenskraft.

Genomförandet av en utvärdering av tidsbegränsningen på fem år för att söka till meriteringstjänsten biträdande lektorat bör övervägas. Frågan är om det går att dra samma slutsatser för all forskning och om samma tidsbegränsning är rimlig för alla forskningsområden. Därtill behövs en analys av hur tidsbegränsningen kan påverka kvalitén på forskning, unga forskares möjligheter att meritera sig och svenska lärosätens konkurrenskraft tillsammans med en internationell jämförelse.

För att säkra återväxten av framstående unga forskare i Sverige behöver vi bra villkor under forskarutbildning och tryggare och likvärdiga karriärvägar efter avlagd doktorsexamen. Villkoren behöver också vara gemensamma för lärosäten och utgå ifrån forskares verklighet. Genom att förbättra förutsättningen för framstående forskare, kan vi få framstående forskning med stora idéer som förändrar världen.

Sultan Kayhan (S)